

MUTAXASSISLIK FANLARINI O'QITISHDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Nurmamatov Zuxriddin Shavkat o'g'li

Termiz davlat universiteti texnologik ta'lim kafedrası o'qituvchisi.

e-mail: zuxriddinbekjon@umail.uz

Annotatsiya: *Maqolada ta'lim muassasalari o'quv rejasiga kiritilgan maxsus fanlarni o'qitish samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan. Ammo, respublikamizda va yaqin xorijiy mamlakatlardagi mavjud ilmiy-metodik maqola va adabiyotlarning tahlili, maxsus fanlarni to'laqonli zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida shaxsga qaratilgan o'qitishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq qilish bo'yicha yetarlicha ilmiy-metodik izlanishlar olib borilmaganligidan dalolat berilib borilgan.*

Kalit so'zlar: *Texnologiya, o'qituvchi, innovatsiya, faoliyat, tayyorlash, maxsus fanlar, ilmiy-metodik maqola.*

Аннотация: *Статья направлена на повышение эффективности преподавания специальных предметов, включенных в учебные программы образовательных учреждений. Однако анализ существующих научно-методических статей и литературы в нашей стране и в странах ближнего зарубежья показывает, что проведено недостаточно научных и методических исследований для изучения теоретических и практических аспектов личностно-ориентированного преподавания специальных предметов на основе полной современной образовательные технологии.*

Ключевые слова: *технология, учитель, инновация, деятельность, обучение, специальные дисциплины, научно-методическая статья.*

Annotation: *The article aims to increase the effectiveness of teaching special subjects included in the curriculum of educational institutions. However, the analysis of existing scientific and methodological articles and literature in our country and neighboring countries shows that insufficient scientific and methodological research has been conducted to study the theoretical and practical aspects of person-centered teaching of special subjects on the basis of full modern educational technologies. visited*

Keywords: *Technology, teacher, innovation, activity, training, special disciplines, scientific-methodical article.*

Respublikamizning pedagogik olimlari va metodistlari tomonidan ta'limni takomillashtirish, ya'ni sifatini yaxshilash jarayonini texnologiyalashtirish, jadallashtirish va mazmunini boyitish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga oid nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan ko'pgina ilmiy-uslubiy tadqiqotlar olib borilgan va olib borilmoqda. Masalan, H.Rashidov tomonidan "O'zbekistonda o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik va nazariy-metodologik asoslari" ishlab chiqilgan. N.A.Muslimov "Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish muammolari"ni tadqiq etganlar. Ushbu izlanishlar ta'lim muassasalarida maxsus fanlarni o'qitish va ishlab chiqarish ta'limini takomillashtirish masalalari bo'yicha olib borilgan.

Ilm-fan, texnika, texnologiya hamda ishlab chiqarishning bugungi yuksak taraqqiyoti o‘z-o‘zidan yangi ijtimoiy talablarni kun tartibiga qo‘ymoqda. Mazkur ijtimoiy talablar sirasida jamiyat, qolaversa, uning negizida sohalar rivojini harakatga keltiruvchi kuch – malakali kadrlarni tayyorlash, ana shu maqsadga yo‘naltirilgan tizimni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Malakali kadrlarni tayyorlashga bo‘lgan ehtiyoj ishlab chiqarish korxonalarida paydo bo‘lgan, sanoat sohasi rivojining ilk bosqichlarida yuzaga kelgan bo‘lsada, hanuzgacha o‘z dolzarbligini yo‘qotmay kelmoqda. Buning asosiy sabablari jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotiga bog‘liq ravishda yangidan-yangi yo‘nalishlar, ixtisosliklarning paydo bo‘lishi, ular bo‘yicha kadrlar tayyorlash zaruriyatining vujudga kelishi, o‘zgaruvchan, tezkor davrda mutaxassislarning kasbiy bilim, malaka va mahoratlarini izchil ravishda oshirib borishga bo‘lgan ehtiyojning shakllanishi, shuningdek, mutaxassis sifatida mehnat bozoridagi kuchli raqobatga bardosh bera olishga bo‘lgan talabning ortishi sanaladi.[9]

Ushbu ishlar ta’lim muassasalari o‘quv rejasiga kiritilgan maxsus fanlarni o‘qitish samaradorligini oshirishga yo‘naltirilgan. Ammo, respublikamizda va yaqin xorijiy mamlakatlardagi mavjud ilmiy-metodik maqola va adabiyotlarning tahlili, maxsus fanlarni to‘laqonli zamonaviy ta’lim texnologiyalari asosida shaxsga qaratilgan o‘qitishning nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq qilish bo‘yicha yetarlicha ilmiy-metodik izlanishlar olib borilmaganligidan dalolat beradi. Maxsus fanlarni o‘qitishda, o‘qitishning zamonaviy texnologiyalarini qo‘llash imkoniyatlarini o‘rganishdan oldin, o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limida maxsus fanlarning o‘ziga xos xususiyatlarini ko‘rib chiqamiz.

1. O‘quv materialida texnikaga bog‘liq masalalar yoritilgan maxsus fanlar.
2. O‘quv materiallarida mahsulot ishlab chiqarish texnologiyasiga bog‘liq masalalar yoritilgan maxsus fanlar.
3. O‘quv materialida xom-ashyo materiallariga bog‘liq masalalarni yorituvchi maxsus fanlar.
4. Ishlab chiqarishni tashkil etish, boshqarish va iqtisodiyoti to‘g‘risida o‘quv materiallarini o‘zida qamrab olgan maxsus fanlar.[5]

Hozirgi davr ta’lim taraqqiyoti yangi yo‘nalish – innovatsion pedagogikani maydonga olib chiqdi. "Innovatsion pedagogika" termini va unga xos bo‘lgan tadqiqotlar G‘arbiy Yevropa va AQShda 60-yillarda paydo bo‘ldi. Yangilik kiritishning sotsial-psixologik aspekti amerikalik innovatik E.Rodgers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni qatnashchilarining toifa(tip)lari tasnifini, uning yangilikka bo‘lgan munosabatini, uni idrok qilishga shayligini tadqiq etadi.

Innovatsiya (inglizcha innovation) – yangilik kiritish, yangilikdir.
A.I.Prigojin

Innovatsiya deganda muayyan ijtimoiy birlikka - tashkilot, aholi, jamiyat, guruhga yangi, nisbatan turg'un unsurlarni kiritib boruvchi maqsadga muvofiq o'zgarishlarni tushunadi.

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limida maxsus fanlardan o'quv adabiyotlarini yaratish va amalda joriy etish metodikasi A.G'afforov, o'quv adabiyotlarini ekspertizadan o'tkazish jihatlari H.Saidova tomonidan o'rganilgan hamda ularni takomillashtirish bo'yicha qator takliflar berilgan. Kasb-hunar maktablari o'quvchilari maxsus fanga tegishli faoliyat usuli bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak. U.D.Xidirov, K.J.Mirsaidov, R.K.Choriyevlar maxsus fanlarni o'rganishdan maqsad «o'quvchilarda hozirgi zamon texnikasi va ishlab chiqarish texnologiyasi bo'yicha kasbiy mahoratni shakllantirishdir», deb fikr yuritib, maxsus fanlarni o'qitishda qo'yiladigan didaktik tamoyillarni keltirganlar. Maxsus fanlardan o'quv dasturlarini tuzish va dars jarayonini mazkur dasturlar asosida tashkil etish uchun quyidagilarni inobatga olish lozim:

1. O'quv dasturlari va ish rejalarini tuzishda fanlar va mavzularning ketma-ketligiga e'tibor qaratish;

2. Kasb-hunar maktablari o'quvchilarining umumiy o'rta ta'lim maktabidan olgan bilimlarini chuqurlashtirish va mukammallashtirish maqsadida o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimida fizika, kimyo va matematika fanlaridan chuqurroq bilim berish;

3. Maxsus fanlardan yangi pedagogik texnologiyalarini joriy etishda o'quvchilarga ko'proq turli ishlab chiqarish korxonalarini tomonidan chiqariladigan mahsulotlarni tayyorlashda bajariladigan texnologik jarayonlarning amaliy yo'nalishini kuchaytirishga e'tiborni qaratish kerak.[6]

Ta'lim berishda zamonaviy o'qitish texnologiyalarini amalda qo'llash mexanizmini har bir ilm ma'rifat dargohida faoliyat ko'rsatayotgan ta'lim beruvchilar mukammal bilishlari lozim. Inkori qila olmaymizki, hozirgi kun ta'lim oluvchilari, avvalgi ta'lim oluvchilardan o'z salohiyatlari bilan tubdan farq qiladilar. Masalan, zamonaviy o'qitish texnologiyasini dars jarayonida foydalanilishi uchun o'qituvchi:

- kommunikasiya-axborotlarni qabul qilish va yetkazib berish;
- o'quvchilarni ta'lim olishga motivasiya-qiziqtirish;
- o'qitishni vizuallashtirish-ko'rgazmalilik tamoyili (yuqori darajada amalga oshirish) asosida boshqarish kabi mahoratlariga ega bo'lishi zarur.[7]

Zamonaviy o'qitish texnologiya usullarini o'zida shakllantira olgan, ko'nikma hosil qilgan o'qituvchi, o'z ish faoliyatida, ya'ni dars berish jarayonida

albatta, kompyuter, kodoskop, flipchart va pinbord o'quv xona taxtasi kabi texnik vositalardan foydalanish mahoratiga ega bo'ladi. Dars jarayonida ta'lim maqsadini amalga oshirish ya'ni ta'lim oluvchilarga ta'lim mazmunini yetkazib berishda motivasiya (qiziqish) uyg'otish va vizuallashtirish usullari, didaktik materiallar, texnik vositalar majmuasidan jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi uchun iqtisodiy o'sish omillarining sifat jihatdan takomillashib borishi jarayoni xos.

Fan texnika taraqqiyotining ilg'or natijalarini qo'llash, ishlab chiqarishni intensivlashtirish, yuqori samarali innovatsion texnologiyalardan foydalanish bilan bir qatorda eng muhimi yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash bu boradagi muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi.[4]

Hozirgi kunda ishchi kuchining miqdor va sifat jihatlari o'rtasidagi nisbat keskin o'zgarib bormoqda. Mustaqil ishni bajarish uchun talabaga axborot manbasi sifatida darslik va o'quv qo'llanmalar, uslubiy qo'llanma va ko'rsatmalar, ma'lumotlar to'plami va banki, ilmiy va ommaviy davriy nashrlar, internet tarmog'idagi tegishli ma'lumotlar, berilgan mavzu bo'yicha avval bajarilgan ishlar banki va boshqalar xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda ta'lim rahbariyati tomonidan talabalarga mustaqil ishlarni o'z vaqtida bajarish uchun amaldagi me'yorlar asosida jihozlangan o'quv zaliga ega bo'lgan kutubxona, uslubiy kabinetlar, auditoriyalar, yetarli kompyuter texnikasiga ega bo'lgan kompyuter sinflari va internet tarmog'idan samarali foydalanish uchun shart-sharoitlar yaratilgan bo'lishi zarur deb o'ylayman. Innovatsion texnologiyalar asosida o'qitish usullaridan foydalanib, o'quvchilarga bilim berish hozirgi kunda muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev. Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob halqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" 2017.
2. Mirziyoyev. Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" 2016.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH. M. Mirziyoyevning 2017 yil 20 apreldagi „Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi Qarori
4. "Ta'lim to'g'risidagi qonun" Toshkent 2020 y
5. Ishmuhammedov. R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. - T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005.
6. A. Abduqodirov, R. Ishmuhammedov. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar" T.: 2008. – 128 b.
7. Shomirzayev M. X. Texnologiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Darslik.. –T.: "TerDU nashr-matbaa markazi", 2020. – 226 b.

8. Shomirzayev. M. X. Texnologiya fanini o‘qitishning samaradorligini oshirish yo‘llari. O‘qituvchilar uchun uslubiy qo‘llanma. –T.: 2019. – 72 b.
9. Khodjamkulov, U., Botirova, S., Shofkorov, A., & Abdirimova, I. (2020). Bases of Organizing Cooperation between Educational Institutions through Clusters (on the Example of the Education System of Uzbekistan). *Journal of Critical Reviews*, 7(12), 166-169.